

Цивільне право і процес

УДК 347.77 (477)

Галина Дмитриченко-Кулеба *

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ, ЩО МАЮТЬ ПОХОДЖЕННЯ З РЕГІОНУ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

У представленій статті досліджуються особливості правового режиму географічних зазначень, що мають походження з регіону Автономної Республіки Крим, території, яка на момент написання даної статті визначена законодавством України як тимчасово окупована територія. Окрім цього, висвітлюються проблеми використання географічних зазначень, які походять з окупованої території, визначення наслідків окупації для власників, користувачів таких об'єктів інтелектуальної власності.

Ключові слова: правовий режим, географічне зазначення, тимчасово окупована територія.

Дмитриченко-Кулеба Г. Н. Особенности правового режима географических указаний, имеющих происхождение из региона Автономной Республики Крым.

В представленной статье исследуются особенности правового режима географических указаний, имеющих происхождение из региона Автономной Республики Крым, территории, которая на момент написания данной статьи определена законодательством Украины как временно оккупированная территория. Кроме этого, освещаются проблемы использования географических указаний, которые происходят с оккупированной территории, определение последствий оккупации для владельцев, пользователей таких объектов интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: правовой режим, географическое указание, временно оккупированная территория.

Dmytrychenko-Kuleba H. M. The peculiarities of legal regime of geographical indications, originating from the region of the Autonomous Republic of Crimea.

This article examines the peculiarities of legal regime of geographical indications, originating from the region of the Autonomous Republic of Crimea, the territory that at the time of writing of this article is defined by the legislation of Ukraine as temporarily occupied territory. In addition, the article highlights the problems of the use of geographical indications, which originate from the occupied territory, and determination of the consequences of occupation for the owners and users of such objects of the intellectual property.

Keywords: legal regime, geographical indication, temporarily occupied territory.

21 березня 2014 року Рада Федерації Росії ратифікувала Договір між Російською Федерацією і Республікою Крим про прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим та утворення в її складі нових суб'єктів, а саме Республіки Крим та міста федерального значення Севастополь [2]. Цей договір вважають завершенням анексії Криму. Україна та більшість країн світу не визнають зміну статусу Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, однак фактор анексії має колосальний вплив як на діяльність суб'єктів господарювання, що знаходяться в даному регіоні, в тому числі і тих, які використовують у своїй діяльності географічні зазначення, так і на правовий режим відповідних географічних зазначень.

Метою даної статті є висвітлення проблем використання географічних зазначень, які походять з окупованої території, визначення наслідків окупації для власників, користувачів таких об'єктів інтелектуальної власності.

Варто зазначити, що правові аспекти географічного зазначення досліджувалися, зокрема, такими вітчизняними науковцями, як: Г. О. Андрощук, М. І. Архипова, А. О. Кодинець, В. М. Крижна, Ю. С. Мельниченко, О. М. Тараненко та ін. Однак, наразі недостатньо уваги приділяють проблематиці охорони географічних зазначень, що мають походження з окупованої території. Тому у цій статті пропонується загальний погляд на проблему

визначення особливостей правового режиму географічних зазначень, що мають походження з регіону Автономної Республіки Крим.

Географічне зазначення, як об'єкт права інтелектуальної власності, має безпосередній зв'язок із певною державою, та є вказівкою на певну місцевість (географічне місце), з якого походить товар, особливі властивості якого зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами або поєднанням цих природних умов із характерним для даного географічного місця людським фактором.

Особливість географічного зазначення пояснюється неможливістю відокремлення виробництва, позначуваного даним зазначенням товару, від певної місцевості. Оскільки саме ця місцевість, природні умови чи характерний людський фактор, притаманні даній місцевості, наділяють його особливими властивостями, роблять даний товар унікальним та виділяють його з-поміж інших подібних.

До Державного реєстру України назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів включено 42 зазначення, 6 із яких походять із території Автономної Республіки Крим, а саме: «Новий Світ», «Сонячна Долина», «Золота Балка», «Меганом», «Балаклава» та «Магарач».

Із 1 січня 2016 року перелік географічних зазначень, яким надається охорона на території України, поповнився 3110 зазначеннями, яким охорона надається відповідно до Угоди про асоціацію між нашою державою та Європейським Союзом [12].

Щодо географічних зазначень України, які мають бути захищені на території ЄС, до таких зазначень, відповідно до Угоди про асоціацію, віднесено тільки два, і стосуються вони вин, а саме: «Сонячна Долина» (*Soniachna Dolyina*), «Новий Світ» (*Novyj Svit*), які також походять із місцевостей анексованого півострова.

Вихідним елементом (складовою) правового режиму географічного зазначення є його реєстрація з належним описом відповідних властивостей продукції (товару), що виробляється з його використанням. Специфічні властивості, які вправі очікувати споживачі від товару, позначеного його прив'язкою до певного географічного місця, повинні мати стабільний, стійкий і відомий характер.

Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» покладає на власника свідоцтва відповідні зобов'язання. Так, власник свідоцтва не має права, зокрема: забороняти (перешкоджати) спеціально уповноваженим органам здійснювати контроль за наявністю в товарі особливих властивостей та інших характеристик, на підставі яких зареєстровано географічне зазначення та/або право на його використання. Він також зобов'язаний забезпечувати відповідність якості, особливих властивостей та характеристик товару, що виробляється, їх опису в Реєстрі [9].

Вищезазначені повноваження відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Про спеціально уповноважені органи для визначення та контролю особливих властивостей та інших характеристик товарів» від 23 квітня 2001 року № 149-р покладено на відповідні центральні органи виконавчої влади, а саме: на Мінагрополітики – щодо товарів сільськогосподарського виробництва; Мінкультури – щодо виробів художніх народних промислів; Державну службу з питань геодезії, картографії та кадастру – щодо визначення меж географічних місць, з якими пов'язані особливі властивості, певні якості та інші характеристики товарів; МОЗ – щодо продуктів харчування, продовольчої сировини та мінеральних природних вод [10].

У зв'язку з анексією півострова вищезазначені органи державної влади не в змозі виконувати покладені на них функції щодо контролю за якістю товарів, позначуваних географічними зазначеннями.

Невідповідність позначуваного кваліфікованим зазначенням походження товару задекларованим властивостям, втрата таких властивостей є підставою для позбавлення правової охорони такого зазначення на підставі припинення дії його реєстрації, визнання його реєстрації недійсною. Ще однією підставою для припинення права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару, відповідно до Закону, є ліквідація юридичної особи, що є власником свідоцтва.

Постановою Державної Ради Республіки Крим «Про націоналізацію майна підприємств, установ, організацій агропромислового комплексу, розташованих на території Республіки Крим» від 26 березня 2015 року № 1836-6/14 було прийнято рішення націоналізувати у власність Республіки Крим кримське республіканське підприємство «Азовський лікерогорілчаний завод», державний концерн «Національне виробничо-аграрне об'єднання «Масандра», держпідприємство «Агрофірма «Магарач» Національного інституту винограду і вина «Магарач», держпідприємство «Завод шампанських вин «Новий світ» [7].

При цьому, відповідно до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань жодний із вищезазначених суб'єктів господарювання не перебуває у процесі припинення. Втім виконавчим регламентом Ради ЄС № 810/2014 від 25 липня 2014 року з імплементації Регламенту № 269/2014 стосовно обмежувальних заходів у зв'язку з діями, що підривають або створюють загрозу територіальній цілісності, суверенітету і незалежності України, до переліку фізичних і юридичних осіб, до яких застосовуються обмежувальні заходи, включено також і вищезазначені підприємства з причини неправомірного переходу права власності на вищезазначені господарські об'єкти всупереч законодавству України [13].

Як відомо, свідоцтво, що посвідчує реєстрацію права на використання кваліфікованого зазначення походження товару, діє протягом 10 років від дати подання заявки. Після спливу даного строку, строк дії свідоцтва може бути продовжений, за умови надання підтвердження, що власник свідоцтва виробляє товар у географічному місці, зазначеному в Реєстрі, а характеристики товару відповідають характеристикам, внесеним до Реєстру.

Отже, наведене дає підстави зробити припущення, що користувачі географічних зазначень, місцезнаходження яких у Криму, за збереження правового режиму території півострова після спливу строку дії свідоцтв, що посвідчують право на використання кваліфікованого зазначення походження товару, не зможуть їх продовжити.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на географічне зазначення є, насамперед, виробники відповідних товарів, а також асоціації споживачів та інші особи, визначені законом. При цьому для виробника товару встановлюють особливі вимоги: він повинен перебувати у тому самому географічному об'єкті (в значенні місця його знаходження в сенсі здійснення господарської, виробничої діяльності), що є ідентифікуючою ознакою за походженням для відповідного товару, та виробляти товар із тими самими властивостями, які притаманні винятково такому товару, що виробляється у відповідних географічних умовах.

Верховною Радою України врегульовано особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території в Законі України «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України». Згідно з ним на територіях двох адміністративно-територіальних одиниць України, а саме: Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, запроваджується вільна економічна зона «Крим».

Згідно з підпунктом 6.6 статті 6 цього Закону товари, випущені для вільного обігу на тимчасово окупованій території України, вважаються товарами походженням з України та вільно переміщуються на іншу її територію без застосування будь-якого мита за умови подання відповідного сертифікату про походження товару, що видається торгово-промисловими палатами на іншій території України [11].

При цьому, згідно з частиною другою статті 36 Митного кодексу України країною походження товару вважається країна, в якій товар був повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до критеріїв, встановлених цим Кодексом [3].

Втім із 17 січня 2016 року набула чинність постанова Кабінету Міністрів України «Про обмеження поставок окремих товарів (робіт, послуг) з тимчасово окупованої території на іншу територію України та/або з іншої території України на тимчасово окуповану територію» від 16 грудня 2015 року № 1035. Нею, зокрема, введено заборону на період тимчасової окупації поставки товарів (робіт, послуг) під всіма митними режимами з тимчасово окупованої території на іншу територію України та/або з іншої території України на тимчасово окуповану

територію, за винятком певних особистих речей громадян, соціально значущих продуктів харчування, поставки електричної енергії, товарів, що мають стратегічне значення для галузей економіки та безпеки держави, та гуманітарної допомоги [8].

Тож, згідно з цією постановою встановлено обмеження постачання товарів, у тому числі тих, які містять географічні зазначення, що походять із АР Крим, зокрема виробляються на території півострова, на територію материкової України. Тобто, де-юре, приймаючи до уваги той факт, що реєстрація географічних зазначень є дійсною, власники свідоцтв про реєстрацію та свідоцтв на право використання таких позначень мають права та обов'язки відповідно до чинного законодавства України. Однак, де-факто, відповідні суб'єкти господарювання обмежені у постачанні товарів на територію України, оскільки державні органи не можуть забезпечити контроль за їх якістю через втрату Україною можливостей додержання режиму використання таких географічних зазначень, відповідно громадяни України втратили доступ до товарів із такими зазначеннями.

На географічне зазначення поширюється не тільки територіальний принцип охорони, який полягає в тому, що право на такий об'єкт дійсне тільки в межах держави, де його було одержано, але й територіальний принцип використання, тобто зв'язок права використання такого позначення виключно з межами певної географічної місцевості (території). Товаровиробники із певної місцевості отримують право інтелектуальної власності на відповідне географічне зазначення лише відповідно до положень законодавства країни, на території якої розташована така місцевість.

4 липня 2014 року Державною думою РФ був прийнятий Федеральний закон «Про внесення доповнення до Федерального закону «Про введення в дію частини четвертої Цивільного кодексу Російської Федерації». Ним передбачено, що на території Російської Федерації визнається дія виключних прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, а також на товарні знаки і знаки обслуговування (далі – товарні знаки) і найменування місць походження товарів, засвідчених офіційними документами України, що діяли за станом на день прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим та утворення у складі Російської Федерації нових суб'єктів, за умови державної реєстрації відповідних об'єктів інтелектуальної власності та виключного права на таке найменування за поданою у федеральний орган виконавчої влади з інтелектуальної власності заявою правовласника – фізичної особи, яка є громадянином Російської Федерації на підставі статті 4 Федерального конституційного закону від 21 березня 2014 року № 6-ФКЗ «Про прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим та утворення у складі Російської Федерації нових суб'єктів – Республіки Крим та міста федерального значення Севастополя», або юридичної особи – за заявою, поданою в порядку, передбаченому статтею 19 Федерального закону від 30 листопада 1994 року № 52-ФЗ «Про введення в дію частини першої Цивільного кодексу Російської Федерації». Така заява повинна бути поданою до 1 січня 2015 року [4]. Федеральним законом від 29 червня 2015 року № 189-ФЗ «Про внесення змін до статті 13.1. Федерального закону «Про введення в дію частини четвертої Цивільного кодексу Російської Федерації» продовжено строк подання даної заяви до 1 липня 2016 року [5].

Правовласники були змушені перереєструвати географічні зазначення в реєстрі Російської Федерації, а товаровиробники, відповідно, отримати право на використання географічного зазначення відповідно до законодавства РФ.

Згідно з Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» наша держава визнала сухопутну територію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя як тимчасово окуповану територію. Статтею 1 цього Закону встановлено, що тимчасово окупований регіон є невід'ємною частиною території України й на нього поширюється дія Конституції та законів України. Водночас, наведений аналіз засвідчує те, що реалізація норм законодавства України, зокрема в галузі інтелектуальної власності, на зазначеній території є ускладненою [6].

Інтелектуальна власність відіграє значну роль у розвитку економіки країни, сприяє її інноваційному росту, престижу на світовій арені. Географічні зазначення є об'єктами втілення культурної ідентичності нації, регіону, держави [1]. Це унікальне

національне надбання, з яким пов'язані нематеріальні цінності, що забезпечують конкурентоспроможність національного виробництва. Тож, втрату географічних зазначень для товарів походженням із Автономної Республіки Крим слід об'єктивно оцінювати в контексті загальних негативних наслідків агресивної політики Російської Федерації.

Список використаних джерел:

1. Андрощук Г. Інститут географічних зазначень у розвитку економіки: стан, проблеми, перспективи / Г. Андрощук, А. Афан // Інтелектуальна власність в Україні. – 2015. – № 2. – С. 29.

2. Договор между Российской Федерацией и Республикой Крым о принятии в Российскую Федерацию Республики Крым и образовании в составе Российской Федерации новых субъектов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kremlin.ru/events/president/news/20605>

3. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44–45; № 46–47; № 48. – С. 1858.

4. О внесении дополнения в Федеральный закон «О введении в действие части четвертой Гражданского кодекса Российской Федерации»: Федеральный закон от 21 июля 2014 года № 252-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docs.pravo.ru/document/view/58689906/>

5. О внесении изменения в статью 13.1 Федерального закона «О введении в действие части четвертой Гражданского кодекса Российской Федерации»: Федеральный закон от 29 июня 2015 г. № 189-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.garant.ru/71108370/#ixzz42s2RMBrX>

6. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII (зі змінами) // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 26. – С. 892.

7. Про націоналізацію майна підприємств, установ, організацій агропромислового комплексу, розташованих на території Республіки Крим: Постанова Державної Ради Республіки Крим від 26 березня 2015 року № 1836-6/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://crimea.gov.ru/act/11841>

8. Про обмеження поставок окремих товарів (робіт, послуг) з тимчасово окупованої території на іншу територію України та/або з іншої території України на тимчасово окуповану територію: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 року № 1035 // Урядовий Кур'єр від 18 грудня 2015 р. – 2015. – № 237.

9. Про охорону прав на зазначення походження товарів : Закон України від 16 червня 1999 р. № 752-XIV (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 32. – С. 267.

10. Про спеціально уповноважені органи для визначення та контролю особливих властивостей та інших характеристик товарів : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2001 р. № 149-р (зі змінами) // Офіційний вісник України від 11 травня 2001 р. – 2001. – № 17. – С. 174.

11. Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України : Закон України від 12 серпня 2014 р. № 1636-VII (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України від 24 жовтня 2014 р. – 2014. – № 43. – С. 2030.

12. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами : Додатки [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631

13. Council Implementing Regulation (EU) No 810/2014 of 25 July 2014 implementing Regulation (EU) No 269/2014 concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine // Official Journal. – L 221. – 25.07.2014. – P. 1–10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJL_2014.221.01.0001.01.ENG

* Дмитриченко-Кулеба Галина Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного та адміністративного права Національного транспортного університету.